

simonsen
vogtwnig

JULELUNSJEN 2023
ÅRETS DOMMER
Adv Per Chr. Eriksen

NORGES HØYESTERETT

Dommer fra Høyesterett

simonsen
vogtviig

HR-2023-93-A Betonmast - Frost

Hva saken gjaldt

- Leilighetsbygg – Betonmast TE, Frost Utbygging
Byggherre, seksjonseiere opprinnelige saksøkere.
- TE 8407
- Oppvarmingen av leilighetene er basert på vannbåren gulvvarme. Vinteren etter overtakelsen – vinteren 2014/2015 – kom de første reklamasjonene fra beboerne.
- En sakkyndig rapport fra Multiconsult 15. november 2017 konkluderte med at problemene med varmestyringen skyldtes manglende isolasjon i etasjeskillene. Dette viste seg senere å være årsaken til problemene. For å møte kotehøydebegrensningene i rammetillatelsen hadde Betonmast unnlatt å isolere varmesløyfene mot etasjen under.

HR-2023-93-A Betonmast – Frost (Doyen II)

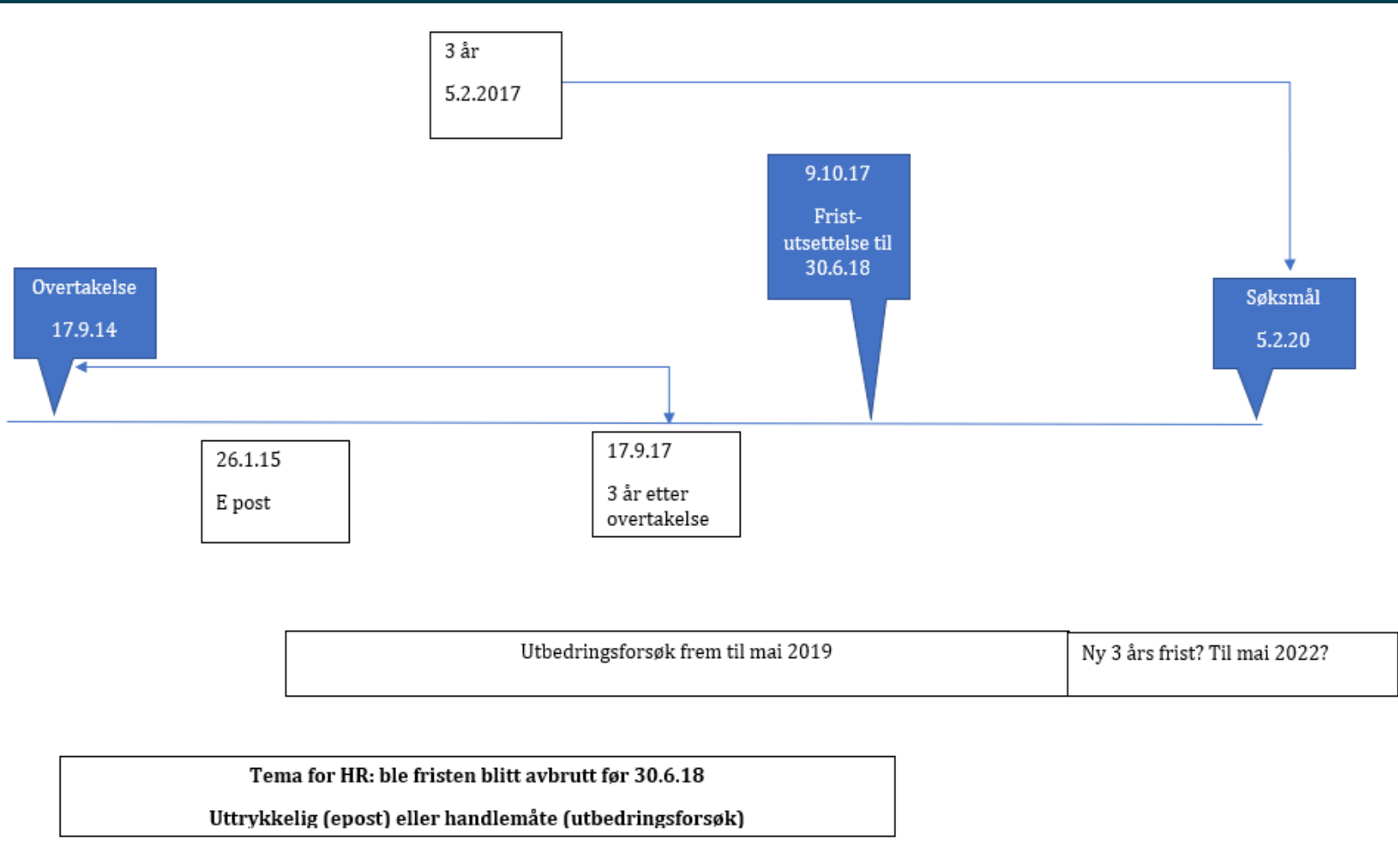
Avbrudd av foreldelse

- LMR dom behandlet i fjor
- LMR kom, som tingretten, til at Frost sitt krav ikke var foreldet
- Erstatning 10 mnok til seksjonssameiet
- § 14 Foreldelse **avbrytes** når skyldneren overfor fordringshaveren **uttrykkelig** eller **ved sin handlemåte erkjenner forpliktelsen**, så som ved løfte om betaling eller ved å betale rente
- Ved erkjennelse ny 3 års frist etter § 2

Kronologi

Hva saken gjaldt

- **17.9.14** overlevering, **foreldelse 17.9.2017**
- 26.1.15 epost tar "*selvsagt ansvar for at feil og mangler...*" erkjennelse av erstatningsansvar?
- **9.10.17** fristutsettelse avtalt til **30.6.18** hvis ikke allerede foreldet
- **15.11.17** årsak funnet, men **Betonmast uenig**, forsøkte å utbedre andre forhold
- **30.6.18** fristutsettelse løper ut
- **10.5.19** utbedring oppgitt, ansvar avvist
- 14.1.20 søksmål sameiet mot utbygger
- 5.2.20 regressøksmål fristavbrytende etter foreldelsesloven § 15 – minus 3 år = 5.2.17
- **Problemstilling: var erstatningsforpliktelse erkjent før 30.6.18?**

HR-2023-93-A Betonmast - Frost

Anførsler

Betonmast anførte:

- Spørsmålet er om Betonmast ved sin handlemåte noenlunde klart har erkjent forpliktelsen – ikke om Frost hadde rimelig grunn til å unnlate å gjøre fristavbrytende handlinger.
- utbedringer av varmeanlegget utgjør ingen implisitt erkjennelse
- forpliktelsens art og omfang var uavklart - klart at en skyldner ikke implisitt kan erkjenne en uavklart forpliktelse.
- NS 8407 artikkel 42.3.1, plikt til å utbedre selv om partene er uenige
- Selv om Betonmast skulle anses å ha erkjent ansvar for mangler ved det VVS-tekniske anlegget, har selskapet ikke derved også erkjent ansvar for manglende isolasjon i etasjeskillene

Frost anførte

- Det å påta seg å utbedre en mangel må anses som en erkjennelse av ansvar for den.
- Betonmast erkjente ansvaret uttrykkelig i e-post 26. januar 2015
- Mens Betonmast utbedret hadde Frost ingen rimelig foranledning til å ta egne fristavbrytende skritt.
- Det forelå avbrudd av foreldelse ved erkjennelse når entreprenør hadde sagt han ville utbedre og forsøkte i 3 år?
- Kravet derfor ikke foreldet ved saksanlegg februar 2020

Utgangspunkter Erkjennelse

Oppfatning av gjeldende rett

Jeg forstår dette slik, og da særlig gjennom henvisningen til Hagstrøm, at det ikke er et vilkår at erkjennelsen gir fordringen et nytt og selvstendig grunnlag. I så fall ville foreldelsesloven § 14 vært overflødig. **Regelen regulerer bare fristavbrudd, med den konsekvens at skyldneren kan erkjenne fordringen med fristavbrytende virkning uten samtidig å frafalle enhver innsigelse mot den.**

Det er ikke tilstrekkelig at skyldnerens handlemåte gir fordringshaveren **rimelig grunn** til å unnlate å ta fristavbrytende skritt. Det kreves at skyldnerens opptreden objektivt sett oppfattes som en erkjennelse.

Erkjennelse ved e post 2015?

«... Betonmast Toten AS tar selvsagt ansvar for at feil og mangler blir utbedret så snart som mulig, ...

Finner vi ikke ut av dette etter torsdagens befaring, så må vi nok søke hjelp hos noen rådgivende på varme/vent (jeg tror ikke det er noe feil med Vent) ...».

(59) Sentralt for meg står at det siterte utsagnet ikke omhandler erstatningsansvaret, som her altså forutsetter at Betonmast har opptrådt grovt uaktsomhet. Dertil kommer at på dette tidspunktet forelå bare en begrenset reklamasjon, fra én leilighet. Betonmast hadde heller ikke undersøkt reklamasjonen nærmere, og mistanken var utelukkende rettet mot tekniske feil ved varmeanlegget.

Erkjennelse ved mangelsutbedring - generelt

Førstvoterendes gjennomgang rettspraksis etc.

- **Bruktbildommen** – utbedring erkjennelse av mangel og utbedringsplikt (men her krav om erstatning)
- Erkjennelse av **hoppeplikt** NS 8407 42.3.1.?
- art og omfang trenger ikke å være avklart i tilstrekkelig grad - Det står enhver fritt å erkjenne en hvilken som helst fordring, også de uavklarte.
- Eiendomssalgdommen –erkjennelse av plikt til å slette heftelse ikke det samme som å erkjenne erstatningsansvar
- Foreldelsesloven § 14 omhandler erkjennelse av ‘forpliktelsen’ – erstatningskravet pga grov uaktsomhet
- Bussbrann dommen - I de tilfellene kan plikten til å utbedre mangelen ved viften erkjennes uten at plikten til å betale erstatning for den derved også erkjennes
- Av dette følger at selv om leverandøren gjennom utbedringer anses å ha erkjent en mangel, så har leverandøren derved ikke uten videre erkjent andre tilgrensende mangler, og heller ikke erstatningskrav som måtte oppstå som en følge av mangelen.

Utgangspunkter utbedring

- 52) Dersom skyldneren – her entreprenøren – har påtatt seg og/eller igangsatt mangelsutbedring, kan det foreligge erkjennelse etter foreldelsesloven § 14 av forpliktelser som springer ut av mangelen. **Avgjørende vil være om det ut fra handlemåten kan konstateres at skyldneren positivt og noenlunde klart har erkjent den aktuelle forpliktelsen.** Det må foretas en **samlet vurdering** av alle relevante omstendigheter, herunder kontraktsforholdet og kommunikasjonen mellom partene.
- (53) At **mangelens art og omfang er uavklart utelukker ikke slik erkjennelse**, men dette kan etter omstendighetene tale mot å forstå handlemåten som en erkjennelse. Også den omstendighet at skyldneren har en utbedringsplikt uavhengig av ansvar – **såkalt «hoppeplikt» – kan tale mot å forstå utbedringen som en ansvarserkjennelse.** I tillegg kommer at en handlemåte som må tolkes som en erkjennelse av en mangel, ikke uten videre kan tolkes som en erkjennelse av **ethvert erstatningskrav** som mangelen måtte lede til.

Utbedringsforsøk frem til årsaken avdekkes

2015-2017

Slik jeg ser det, kan de undersøkelserne og utbedringene som Betonmast utførte i perioden frem til høsten 2017 ikke fortolkes annerledes enn **som en oppfølging av det innledende utsagnet** jeg siterte fra e-posten i januar 2015. Selskapet hadde etter kontrakten plikt til å utbedre påberopte feil og mangler, og siktemålet var i hele perioden å avdekke og utbedre tekniske feil ved varmeanlegget. Den egentlige årsaken til, og dermed omfanget av, problemene med varmestyringen i leilighetene, var fremdeles ukjent for partene. **Betonmasts handlemåte – utbedringsforsøkene – kan da ikke forstås som en noenlunde klar erkjennelse av selskapets aktuelle erstatningsansvar for manglene.**

Utbedringer etterpå

Høst 2017-2019

- Årsak avklart 15.11.2017
- Uenig med MC. Partene ble i stedet enige om å utsette foreldelsesfristen til 30. juni 2018.
- selskapet mente det ikke var klarlagt hva som var årsaken til at styringen av innetemperaturen ikke var optimal
- Heller ikke denne dialogen og de utbedringene som skjedde fra høsten 2017 og frem til sommeren 2018, kan da tolkes slik at Betonmast erkjente erstatningsansvar
- Som jeg refererte fra Rt-2015-678 psykologspesialist, er det ikke avgjørende at skyldnerens opptreden gir fordringshaveren rimelig grunn til ikke å ta rettslige skritt. Fordringshaveren må, etter en objektiv fortolkning, «positivt og noenlunde klart ... i ord eller handling» erkjenne fordringen. Når Betonmasts handlinger bedømmes etter denne normen, mener jeg at de ikke kan tolkes som en erkjennelse av det aktuelle **erstatningskravet**.

Dissens

Jeg viser her til Rt-2013-865, bruktbil, der Høyesterett la til grunn at en aksept av kravet om utbedring av feilen eller omlevering, normalt innebærer en erkjennelse av at kontraktsforpliktelsen ikke er levert som forutsatt.

Foreldelsesfristen for utbedringskravet er da avbrutt. Slik jeg forstår **Rød, Foreldelse av fordringer 2019** punkt 5.12.1, er hun av samme oppfatning. Her heter det at: «[d]ersom skyldneren uforbeholdent tilbyr seg å utbedre, rette eller omlevere en ytelse som fordringshaver har anført er mangelfull, må man normalt kunne legge til grunn at det foreligger en fristavbrytende erkjennelse

- Saken ikke tilstrekkelig opplyst til at man kan si noe om erkjennelse

Læringspunkter ?

Være forsiktig med å bruke dommen

- OBS Dissens Byggherre
- Ikke utsett avklaring, undersøk rimelig fort
- Krev tydelig ansvarserkjennelse (for alle typer konsekvenser) eller avtal fristforlengelse (foreldelsesloven § 28)
- Fristavbrudd ved saksanlegg/forliksklage/krav om voldgift
- Entreprenør
- Utbedring som oftest billigere enn tvist
- Avklar årsak om mulig
- Erkjennelse avgrenses til plikt til å sjekke eller forsøke å utbedre, ikke annet ansvar

HR-2023-411-A Tunnel Kåfjord

- Lmr dom behandlet i fjor. Sml LG-2021-57871 FLYavgift
- Vederlagsjustering pga økt arbeidsgiveravgift
- NS 8406
- «23.1 Indeksregulering. Endring av offentlige gebyrer og avgifter

*Er ikke annet avtalt, reguleres kontraktssummen etter bestemmelsene i NS 3405 – Bestemmelser om regulering av kontraktssum for bygg og anlegg på grunn av endringer i lønninger, priser, sosiale utgifter m.m., – **totalindeksmetoden** – med en kalendermåned som avregningsperiode.*

...

Endres offentlige gebyrer og avgifter som entreprenøren etter kontrakten skal betale etter at entreprenøren inngav sitt tilbud, skal vederlaget justeres som følge av endringen uten tillagt merverdiavgift eller påslag for indirekte kostnader, risiko og fortjeneste"

Kort om saken

- Tunnelentreprise 536 mnok inkl mva
- krav om sluttoppgjør på noe over 830 millioner kroner tilkjent 46 mnok tilleggsvederlag, 12 for tilbakeholdt dagmulkt og 13 for tilbakeholdt mva
- tilleggsvederlaget på om lag 46,6 millioner kroner i domsslutningen punkt 1 inngår kompensasjon for økt arbeidsgiveravgift med 4,8 millioner kroner.
- Arbeidsgiveravgift ved anbud 0% (unntak for ambulerende virksomhet)
- økt til 14,1 fra 2016 (EFTA domstolen i Kimek saken)
- Kontrakt 24.10.2014 – ferdig 15.12.2017

NS 3405 Indeksregulering

- Arbeidsgiveravgift inngår i indeksreguleringen etter NS 8406 punkt 23.1 **første ledd** og C2 punkt 18 .
- Vektet 33,3 %
- bortfallet av særregelen, i motsetning til mer generelle endringer i satsen for arbeidsgiveravgift, ga seg meget små – om noen – utslag ved beregningen av indeksen.
- Spørsmålet er om vederlaget av den grunn skal justeres for økt arbeidsgiveravgift også etter punkt 23.1 **fjerde ledd**

Tolkning av 23.1

- AGA er avgift etter NS 8406 og ikke skatt.
- generelle avgifter – som typisk vil omfattes av indeksreguleringen i første ledd, så som arbeidsgiveravgift – omfattes ikke av fjerde ledd.
- Formål: samme kostnadsendring skal ikke medføre flere justeringer av vederlaget.
- Jeg er ikke uten forståelse for at et slikt resultat kan oppfattes som urimelig av Marti. Endringen i arbeidsgiveravgiften i vår sak skiller seg fra mer ordinære justeringer av prosentsatsen og fikk et særlig merkbart utslag slik man valgte å organisere tunnelarbeidet.
- Enkelte ganger vil det føre til at entreprenøren blir bedre stilt enn hva realiteten er, andre ganger omvendt. Å åpne opp for at den samme innsatsfaktoren kan omfattes av fjerde ledd i tillegg til første ledd, vil som jeg har påvist, redusere verdien av indeksreguleringen og lede til vanskelige avgrensningsspørsmål, slik lagmannsrettens dom illustrerer. Det taler med tyngde for at arbeidsgiveravgift ikke omfattes av fjerde ledd, selv om en endring bare marginalt kompenseres etter indeksreguleringen i første ledd.

MVA

- Statens vegvesen trakk dagmulkt fra fakturert beløp eksklusiv merverdiavgift og beregnet ny merverdiavgift ut fra det reduserte beløpet (**OBS egne dagmulksatser**)
- Lagmannsretten ga Marti medhold, og begrunnet det med at Marti ellers ville blitt «utsatt for en økonomisk belastning som er større enn påløpt dagmulkt».
- Siden 1976 har skattemyndighetene lagt til grunn at dagmulkt avgiftsrettslig skal bedømmes som prisavslag – altså som en reduksjon av vederlaget.
- Likviditetsbelastningen for entreprenøren kunne håndteres på den måten Marti gjorde, ved å utstede kreditnotaer slik at den inngående avgiften i oppgjøret tilsvarer det entreprenøren løpende får dekket av byggherren, jf. Prop.1 LS (2020–2021) side 181 side 189*.* Jeg nevner at merverdiavgiftsforskriften, med virkning fra 1. januar 2023, i § 15-9-3 bestemmer at omtvistede krav som har grunnlag i tilvirkningskontrakter og hvor det er rimelig tvil om kreditor har rett på vederlaget, først skal oppgis i skattemeldingen for den termin kravet er avklart eller betalt.

HR-2023-534-A Defensiv forsering. NS 8417 punkt 33.8.

«33.8 Forsering ved uberettiget avslag

Hvis totalentreprenøren helt eller delvis avslår et berettiget krav på fristforlengelse, kan TUE velge å anse avslaget som et pålegg om forsering gitt ved endringsordre. TUE har **ikke** en slik valgrett dersom **vederlaget for forseringen** må antas å ville overstige den dagmulkten som ville ha påløpt hvis totalentreprenørens avslag var berettiget og forsering ikke ble iverksatt, tillagt 30 %. Før forsering etter første ledd iverksettes, skal totalentreprenøren varsles med angivelse av hva forseringen antas å ville koste.»

Saken for Høyesterett er begrenset til å gjelde beregningen av «vederlaget for forseringen».

Om saken

Backe Stor-Oslo AS (Backe) var totalentreprenør for et omfattende prosjekt ved Slemdal skole i Oslo. Prosjektet omfattet både nybygg og rehabilitering av eksisterende bygg. Kontraktssummen var 372 millioner kroner inkludert merverdiavgift.

Den 7. mars 2018 inngikk Backe avtale med Elektro-Kontakten AS som totalunderentreprenør for elektroarbeidene. Det ble inngått en fastpriskontrakt på 31,2 millioner kroner

Det oppsto forsinkelser med gjennomføringen av prosjektet, og Elektro-Kontakten krevde fristforlengelse. Backe aksepterte bare en begrenset forlengelse for mekanisk ferdigstilling. Elektro-Kontakten valgte da å iverksette forsering av arbeidet ved å sette inn større ressurser, blant annet flere elektromontører. Saken for Høyesterett er knyttet til denne forseringen.

HR-2023-534-A Entrepriserett. Defensiv forsering. NS 8417 punkt 33.8.

- TE avsto berettiget krav om fristforlengelse
- Var situasjonen slik at «vederlaget for forseringen» måtte «antas» å ville overstige den avtalte dagmulkten med tillegg av 30 prosent?
- Før forseringen
- Må antas -> forsvarlig estimat, men ikke mer enn det
- Avslag er pålegg om endring,
- vederlagsjustering etter kap. 34.1.3., TUE varslet
- *«TUE kan også kreve særskilt justering av vederlaget som følge av økte utgifter på grunn av nedsatt produktivitet eller forstyrrelser på annet arbeid som er en følge av forhold angitt i 34.1.1 og 34.1.2.» (plunder og heft)*

HR-2023-534-A Entrepriserett. Defensiv forsering. NS 8417 punkt 33.8.

- TUE laget anslag forseringskostnader på 4 069 000 eks plunder og heft
- *Ut fra dette tok lagmannsretten ved sin vurdering av om vilkårene i punkt 33.8 andre ledd andre punktum var oppfylt, ikke hensyn til noen del av beløpet på 1 678 500 kroner som i Elektro- Kontaktens oppsett var angitt å gjelde kostnader ved ineffektiv drift i perioden frem til ferdigstillelse. **Retten kom da til at vilkårene i punkt 33.8 for å iverksette defensiv forsering var oppfylt***
- HR : var dette korrekt rettsanvendelse?
- *Ordlyd: Ordlyden gir i seg selv ikke holdepunkter for å holde utenfor enkelte deler av de totale merkostnadene som oppstår.*
- sammenhengen med punkt 33.8 andre ledd. Her brukes formuleringen «hva forseringen antas å ville koste».

HR-2023-534-A Entrepriserett. Defensiv forsering. NS 8417 punkt 33.8.

- Regelen går ut på at totalentreprenøren – selv om han urettmessig har nektet å forlenge fristen – ikke skal måtte akseptere en forsering som medfører risiko for uforholdsmessig høye kostnader for ham. Dette formålet tilsier at alle typer merkostnader – alle kostnader som ikke vil oppstå dersom forsering ikke iverksettes – skal medregnes. Som jeg har påpekt, stilles det likevel ikke krav om mer enn et forsvarlig estimat.
- Systematikken
- Rettspraksis
- Reelle hensyn
- *Mitt syn er etter dette at begrepet «vederlaget for forseringen» i NS 8417 punkt 33.8 skal forstås slik at det også omfatter kostnader som følge av ineffektiv drift så langt disse er en følge av forseringen*

HR-2023-766-A Sluttoppgjør. Vederlagsjustering. Foreldelse. Forliksklage. Oslo Kommune – KF Entreprenør

- Hovedspørsmålet i saka er om entreprenøren sine endringskrav om justering av vederlag og fristforlenging er tapte etter NS 8407 punkt 35.2 bokstav b, som set ein frist på åtte månader etter overtaking av kontraktgjenstanden for iverksetting av ordinær rettergang.

Dersom totalentreprenøren mottar avslag fra byggherren på et varsel etter 32.2 eller krav om vederlagsjustering eller fristforlengelse, må han enten

a) kreve spørsmålet avgjort av en oppmann etter 50.3, før overtakelsen, eller

b) ta de nødvendige skritt for å iverksette ordinær rettergang eller voldgift etter reglene 50.4, senest åtte månader etter overtakelsen av hele kontraktsgjenstanden, med mindre partene blir enige om en lengre frist.

Gjør totalentreprenøren ikke det, taper han sitt krav mot byggherren.

Tvisteloven § 18-3 virkning av forliksklage 3 eller 12 mdr

- Når foreldelse er avbrutt ved forliksklage, opphører denne virkningen dersom stevning, eller eventuelt forliksklage, ikke er sendt til retten **innen ett år fra forliksrådet innstilte** behandlingen av saken

- Hvis søksmålet avvises eller ellers ender uten dom, og saksøkeren ikke er vesentlig å bebreide for dette, er virkningen etter første ledd fortsatt i kraft hvis kravet **reises i nytt søksmål innen tre måneder fra kjennelsen** ble forkynt for saksøkeren. Mot oversitting av tremånedersfristen kan det ikke gis oppfriskning

Kronologi

Overtakelse 26.8. 19 - frist forlenget til 26.5.20

Forliksklage 24.4.20 – i tide

Forliksrådet innstilte saken 22.6.20

Stevning 22.12.20, dvs. mer enn 3 måneder etter innstilling

Var kravet tapt?

Måtte forliksklagen følges opp

- Ordlyden i NS 35.2 b

*b) ta de nødvendige skritt for å iverksette ordinær rettergang eller voldgift etter reglene 50.4, senest **åtte måneder** etter overtakelsen av hele kontraktsgjenstanden, med mindre partene blir enige om en lengre frist.*

- Iverksette ikke avklarende – innstilling i forliksrådet avgjør ikke saken
- forhistoria, føremålet bak reglane og praksis i bransjen [tilsier] at det ikkje var nok å senda forliksklage innan fristen i punkt 35.2 bokstav b for å behalda dei omtvista endringsordrekrava
- Hensynet til fremdrift avgjørende
- **Må følges opp med stevning, men frist for det?**

Er stevning tatt ut i tide – frist på 3 eller 12 måneder?

- 2) Når **foreldelse** er avbrutt ved forliksklage, **opphører denne virkningen** dersom stevning, eller eventuelt forliksklage, ikke er sendt til retten **innen ett år fra forliksrådet innstilte behandlingen av saken**
- 3) Hvis søksmålet avvises eller ellers ender uten dom, og saksøkeren ikke er vesentlig å bebreide for dette, er **virkningen** etter første ledd fortsatt i kraft hvis kravet **reises i nytt søksmål innen tre måneder fra kjennelsen ble forkynt for saksøkeren**. Mot oversitting av tremånedersfristen kan det ikke gis oppfriskning
- Omfatter også avtalte foreldelsesfrister
- Eg legg etter dette til grunn at tvistelova § 18-3 andre ledd berre omfattar reglar som etter sitt innhald er foreldingsreglar medan søksmålsfristar fell utanfor.
- Er 35.2.b en foreldelsesfrist eller søksmålsfrist?

Er § 35.2.b en foreldelsesfrist?

- Ordlyden i NS 8407 punkt 35.2 bokstav b er at entreprenøren «taper» kravet sitt mot byggherren ved overskriding av fristen. Det talar klart for at meininga har vore å etablere ein materiell foreldingsfrist.
- Virkningen av forliksklagen reguleres av tvisteloven §18-3, 2. ledd altså ett år
- Stevningen var sendt i tide
- Læringspunkt – heller ta ut forliksklage og stevning straks enn å vente – sjelden man taper noe på å gjøre det tidlig

Dommer fra lagmannsrettene

simonsen
vogtviig

LG-2022-131532

INTERVENSJON TØRRMUR

- Spørsmål om intervensjon, stansing og heving av underentreprise for tørrmuring ved et større veianlegg.
- Kva som ligg i «forsinket med sin framdrift» er ikkje nærare klarlagt i teori eller rettspraksis.
- NS 8416 punkt 17.2 første ledd: *Hovedentreprenørens rett til å intervenere i underentreprenørens arbeide Blir hovedentreprenøren vesentlig hindret i sin framdrift fordi underentreprenørens framdrift avviker **vesentlig** i forhold til **underentreprenørens framdriftsplan**, eller vil **hovedentreprenøren bli vesentlig hindret** fordi det er klart at **underentreprenøren vil bli forsinket med sin framdrift**, har hovedentreprenøren rett til å intervenere i underentreprenørens arbeide. Dette kan gjøres med egne ansatte eller med andre underentreprenører.*

"forsinket i sin fremdrift"

- ikkje nærare klarlagt i teori eller rettspraksis.
- underentreprenøren må oversitja ein fastlagd frist,
- Ved ei vurdering av kva forseinking som klart ville oppstå, må det takast omsyn til eventuell lenging av fristen som OD ville hatt krav på, slik òg halde fram av Hagstrøm jf. ovanfor.
- Ut frå slike tilhøve, som lagmannsretten òg vil koma noko inn på nedanfor knytt til faktisk årsakssamanheng, var det ikkje «klart» då Implenja intervenerte at OD ville bli forseinka. Og om forseinking skulle oppstå, er det heller ikkje ført bevis som gjer det truleg at det ville vera i slikt mon at Implenja, slik prosjektet låg til våren 2019, ville verta «vesentleg hindret».
- Sjølv om det ikkje er naudsynt etter drøftinga over, finn lagmannsretten likevel grunn til å merka at det tvillaust, i høve til så vel første som andre alternativ for intervensjon i pkt. 17.2, må vera eit krav at underentreprenøren har ansvaret for årsaka til forseinkinga som ligg til grunn for intervensjonen.

Saksomkostninger retting

- 3) I saker som avgjøres etter muntlig forhandling, skal en part inngi oppgave over sakskostnader når de kreves erstattet. Oppgaven skal inngis ved rettsmøtets avslutning. Dersom størrelsen på noen av postene ikke er kjent, skal oppgaven suppleres innen den frist retten fastsetter
- 6) En part som ikke har inngitt pliktig kostnadsoppgave etter tredje ledd, tilkjennes ikke sakskostnader
- *Lagmannsretten kan ikke sjå at tvistelova § 20-5 tredje ledd, jf. sjette ledd opnar for høve til å retta det materielle kravet på dekning av salær som vart sett fram i rettsmøtet.*

LE-2022-128575 Norwegian Outlet

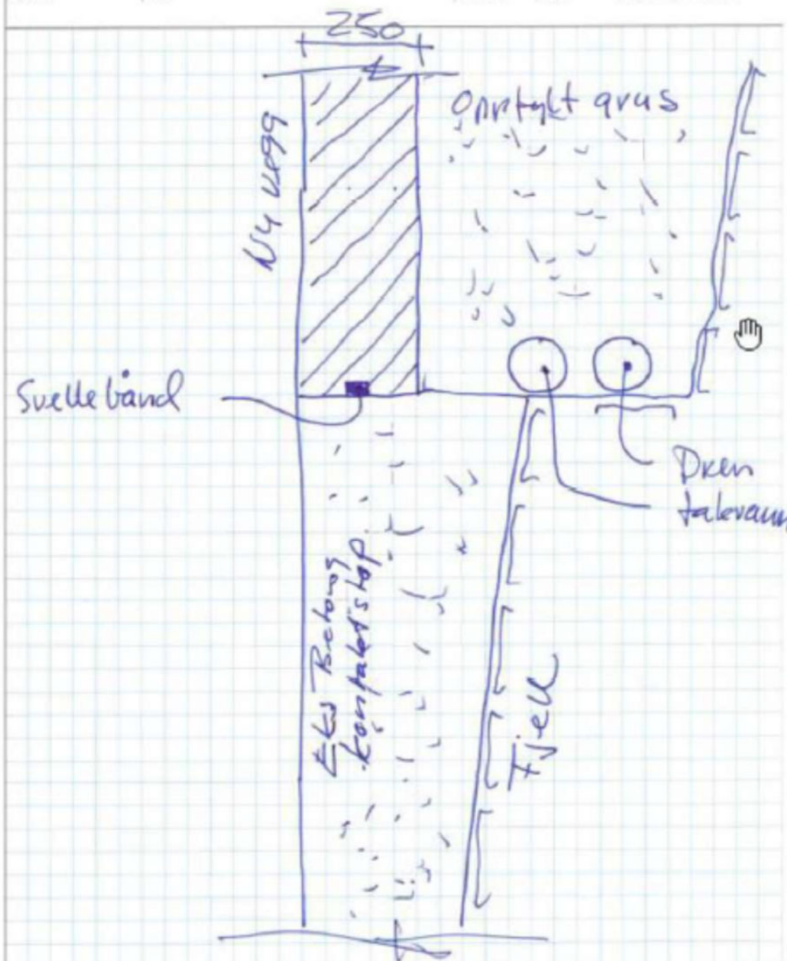
- Entrepriserett. Avbestilling i kontraktsforhold. 8407. P hus
- E post anses skriftlig jf. punkt 5
- *Vi ber dere for ordens skyld bekrefte skriftlig at dere ønsker å delta i det reviderte parkeringsprosjektet, herunder at dere vil være villig til å inngå en ny entreprisekontrakt (eventuelt en tilleggsavtale til eksisterende entrepriskontrakt) forutsatt at dere får dekket deres tap. Byggherre ser på dette som en stor fordel med tanke å få ryddet opp i situasjonen, og at VIA nå deltar aktivt som prosjektleder for byggherre. Dette gir alle parter mulighet til å bygge et effektivt parkeringsanlegg med dere som entreprenør. Vi ser frem til godt og konstruktivt samarbeide i tiden fremover.*
- Ikke godtatt som avbestilling

LA-2022-123741 Prosjekteringsfeil arkitekt –1

Bank Kragerø

- Hjemmelen for erstatning i NS 8401 punkt 13.3 første ledd lyder slik:
- *Oppdragsgiveren kan kreve erstattet påregnelig tap som følge av prosjekteringsfeil.*
- Hva som menes med «prosjekteringsfeil», fremgår av NS 8401 punkt 13.1:
- *Det foreligger prosjekteringsfeil når oppdraget ikke er utført i samsvar med kontrakten og dette skyldes at kravet til faglig forsvarlig handlemåte eller aktsomhet ikke er overholdt. Oppdragsgiverens godkjenning av forslag eller prosjektmateriale fritar ikke den prosjekterende for ansvaret for prosjekteringsfeil.*

Bakveggen mot fjell.
 Alt 13.10.20.
 Skjotarmening ikke innlesmet.

01-100004

LA-2022-123741 Prosjekteringsfeil arkitekt

- NS 8401 og TEK 10 § 13-14
- Ifølge Urbye, Kommentarer til NS 8401 og 8402, 2. utgave 2011 side 145 er det kontraktsbrudd om det er prosjektert på en slik måte at man ikke oppnår den funksjon som er beskrevet eller som må anses for forutsatt i kontrakten, herunder at prosjekteringen er i samsvar med gjeldende lover, forskrifter og offentlige vedtak.
- Om prosjektering i strid med lover, forskrifter og offentlige vedtak uttaler Urbye på side 150 at ved slik prosjektering vil det alltid foreligge prosjekteringsfeil.
- I tilfeller som i vår sak, der ytelseskrav ikke følger direkte av TEK 10, følger det av § 2-1 andre ledd bokstav a og b at oppfyllelse av funksjonskrav verifiseres enten ved at byggverk prosjekteres i samsvar med preaksepterte ytelser, eller ved at byggverket prosjekteres i samsvar med ytelser verifisert ved analyse som viser at forskriftens funksjonskrav er oppfylt.
- Ingen annen prosjektering enn tegningen

Grovt uaktsomt?

- må den representere et markert avvik fra vanlig forsvarlig handlemåte.
- må dreie seg om en opptreden som er sterkt klanderverdig, hvor vedkommende er vesentlig mer å klandre enn hvor det er tale om alminnelig uaktsomhet.
- går på graden av avvik mellom den faktiske handlingen og normene for forsvarlig atferd.
- Etter lagmannsrettens syn er den uaktsomheten som er beskrevet over slik sterk klanderverdig atferd som utgjør et markert avvik fra vanlig forsvarlig handlemåte.
- *Eian karakteriserte beslutningen om å beholde eksisterende betong som «katastrofalt dårlig», og han mente at løsningen aldri skulle vært valgt.*

LB-2022-183820 Arkitektansvar 2

Kirketårn Spikkestad Tak eller vegg

- NS 8401
- Skråkonstruksjonen har en helling på 73 grader og en overflate på ca. 188 kvadratmeter. Det er 27 vinduer i midtpartiet. Partene er uenige om skråkonstruksjonen bør anses som et tak eller en vegg.
- Betydning: TEK 10 §13-17 skiller mellom tak og vegg
- Likhetene med et mer alminnelig skråtak er etter flertallets syn likevel så store at var påkrevet å se hen til de krav, normer og anbefalinger som gjelder for vanlige skråtak, jf. også avtalens henvisning til Byggforskserien
- TEK 10 sine regler om tak skal gjelde
- Mindre ansvar hvis flere aktører - nei

Profesjonsansvaret

- Urbye skriver at dersom «resultatet ikke er vellykket, er det derfor en presumsjon for at det foreligger en prosjekteringsfeil, dvs. det er den prosjekterende som må påvise at han har prosjektert i samsvar med allment aksepterte normer for denne type prosjektering»
- Bevisbyrde
- Fukthåndtering grunnleggende for et bygg
- Konkret vurdering – uaktsomt
- Mindretallet – fagkyndige meddommere mente det ikke var uaktsomt

LB-2022-13453 BERIKELSE

- Entrepriserett. Kontraktsrett. Erstatning for uberrettiget **berikelse**. NS 8417.
- Entreprenør AS («WK») hovedentreprenør ved oppføringen av syv leilighetsbygg for Obos Fornebu AS som byggherre. WK engasjerte Con-Form AS («CF») som totalunderentreprenør
- Til sammenlikning fremsatte Con-Form her WKs krav overfor Norbetong, og fikk 400 000 kroner i oppgjør for dette. Con-Form har dermed aktivt benyttet WKs krav mot Con-Form – som Con-Form hele tiden har avvist overfor WK – i en forhandlingssituasjon. Når Con-Form oppnådde betaling med 400 000 kroner uten å videreføre dette til WK, mener lagmannsretten at Con-Form er å bebreide.

LB-2022-156536 OBAS – BAT Anlegg

- Hovedentreprenør og underentreprenør hadde inngått avtale basert på NS-8415 om utførelsesentreprise
- NS 8415 pkt. 33.1 gjelder sluttoppstilling med slutfaktura. Første, fjerde og femte avsnitt lyder slik:
- Er ikke annet avtalt, skal underentreprenøren sende hovedentreprenøren en sluttoppstilling vedlagt en slutfaktura innen en frist på to måneder fra registreringsforretningen. Dersom registreringsforretning ikke er holdt, løper fristen fra **overtakelsen**. Innsendt slutfaktura og sluttoppstilling kan korrigeres inntil fristens utløp. [...]
- Krav som ikke er medtatt i sluttoppstillingen, kan ikke fremsettes etter utløpet av fristen nevnt i første ledd. ...
- *Dersom underentreprenøren ikke overholder fristen for innsendelse av sluttoppstilling og slutfaktura, kan hovedentreprenøren skriftlig fastsette en endelig frist for oversendelse. **Denne fristen skal ikke være kortere enn 14 dager.** Etter utløpet av fristen taper underentreprenøren alle krav i forbindelse med kontrakten som ikke allerede er betalt eller nevnt i foregående ledds annet punktum.*
- **Problemstilling – var arbeidet overtatt og var der satt frist etter 33.1. 5. ledd?**

LB-2022-156536 OBAS – BAT Anlegg

- Overtakelse
- NS 8415 pkt. 32.1 om alminnelige bestemmelser om overtakelse lyder slik:

Kontraktarbeidet overtas av hovedentreprenøren ved overtakelsesforretning. Overtakelsen skjer samlet for hele kontraktarbeidet med mindre delovertakelse har funnet sted. Overtakelsen skjer samtidig med byggherrens overtakelse.

- Sml NS 8417 punkt 36.1: «[k]ontraktsgjenstanden overtas av totalentreprenøren ved overtakelsesforretning, som er den samme som totalentreprenørens overtakelsesforretning med byggherren».
- UE ikke tilstede ved overtakelse
- *Samlet sett er lagmannsretten kommet til at overtakelse skjedde **samtidig med byggherrens overtakelse 29. august 2019**, til tross for at det ikke ble holdt overtakelsesforretning mellom OBAS og BAT.*

LB-2022-156536 OBAS – BAT Anlegg

- Tilleggsfrist 33.1
- E post fra Hovedentreprenør **5.11.19**:
*Videre registrerer vi at sluttoppgjør ikke er sendt iht frist ref. NS8415, med 2 måneders frist, regnet fra 29.08.2019. Opprinnelig frist var derfor 29.10.2019. Vi gir derfor en **tilleggsfrist** for oversendelse av slutfaktura med sluttoppsett på 14 dager, ref NS 8415. **Denne frist regnes fra 29.10.2019.***
- **Skulle vært regnet fra 5.11.19**
- Spørsmålet er om den omstendighet at fristen er satt på uriktig måte, innebærer at vilkårene for preklusjon likevel ikke er oppfylt.

LB-2022-156536 OBAS – BAT Anlegg

- Drøfting av preklusjon
- I saken her innebærer det uriktig fastsatte starttidspunktet for fristen at det i realiteten ble satt en frist på syv dager, i stedet for minst 14 dager slik NS 8415 krever. Den framgangsmåten pkt. 33.1 femte avsnitt gir anvisning på ble derfor ikke fulgt for så vidt gjelder fristens lengde, og slik lagmannsretten ser det, må dette i utgangspunktet innebære at preklusjonsvirkningen ikke inntre.
- Sluttoppgjør kom først 13.2.20 – i alle fall for sent?
- Lmr: uklar epost – tilleggsfrist -realitetsdrøftinger
- Slik lagmannsretten ser det, kan det ikke legges til grunn at BATs manglende protest mot selve fristfastsettelsen innebar en aksept av at endelig frist ble satt på denne måten.

Tingrettene

- Saker om heving
- Vesentlig mislighold
- Hevingsvarsel med rettefrist
- Bevisbyrde hos den som hever
- Alternative beføyelser
- Hordaland tingrett - Dom - THOD-2021-157181
- Follo og Nordre Østfold tingrett - Dom - TFNO-2019-135477 (saksomkostninger 150 mnok)

simonsen vogtwnig

www.svw.no